

Aydınlanma Çağı

17. Yüzyıl Felsefesi

1. Rönesans'ın birikimlerini değerlendiren ve sistemler kuran bir yüzyıldır.
2. Rönesans'ta kuşku öne çıkarken, 17.yy.da **akıl** öne çıkar.
3. Felsefeye **rasyonalizm** yani gerçeğe akılla ulaşılabileceği inancı hakimdir.
4. Kesin ve güvenilir bilgi türü olarak **matematik** seçilmiştir.

5. Doğa ölçülebilir sayılabilir cinsten bir şey olarak kabul edilir. Doğa hakkındaki güvenilir ve kesin bilgiye ulaşmada **matematiksel yöntem** uygulanır.
6. Tanrı, doğa ile akla aynı ilkeleri vermiştir. Bu nedenle doğa ile akıl arasında uygunluk vardır.
6. Kesin bilgiye ulaşmada duyulara güvenilmez.

Önemli Temsilcileri: Descartes, Pascal, Hobbes, Spinoza, Leibniz

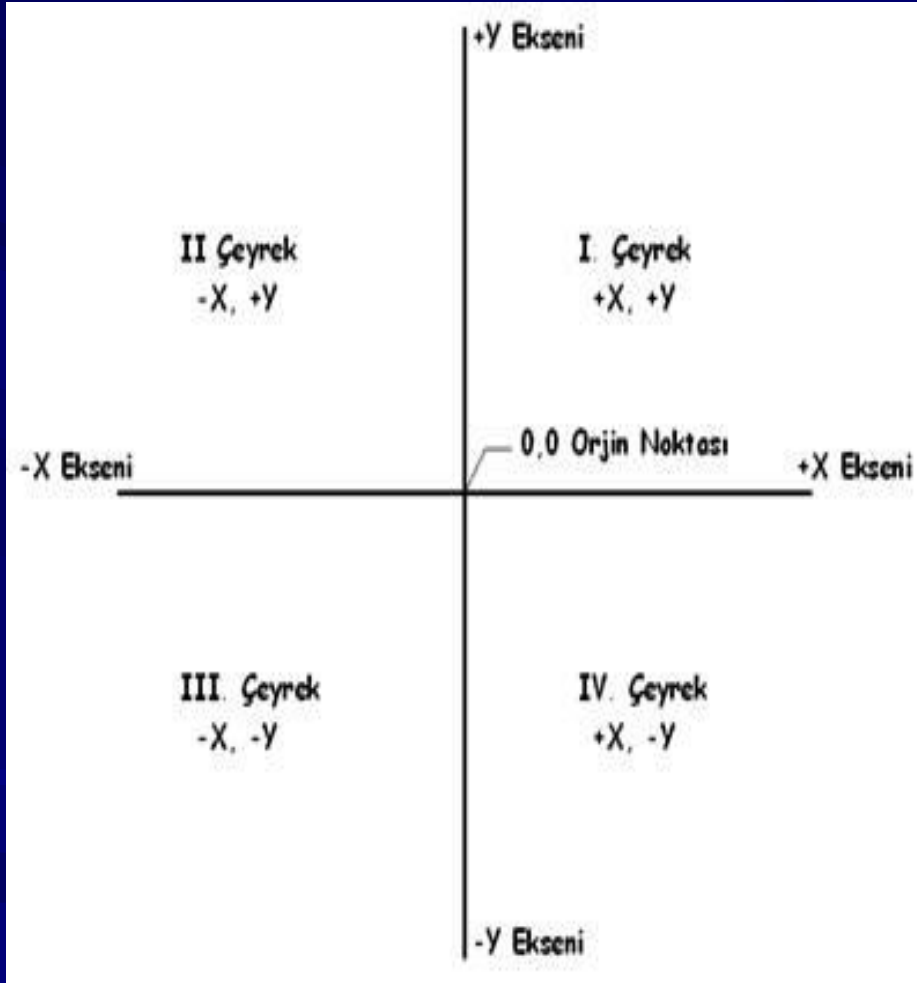
René Descartes (1596-1650)

- Kilisenin düşünce üzerindeki yetkesi gevşediğinde, pek çok insan sadece aklın kullanılmasıyla dünyanın bilgisine ulaşılabileceğine inanmaya başladı.
- Felsefede bu gelişme “**akılcılık**” ya da “**rasyonalizm**” olarak bilinir.
- Bu gelişmeyi başlatan isim Descartes'tır.

- Yöntem Üzerine Konuşmalar (1637)
- Meditasyonlar (1641)

“Modern felsefenin kurucusudur” (Hegel)

- Filozof ve matematikçi
- Analitik geometri (cebirin geometriye uygulanması)
- Kartezyen koordinatlar

“Matematiğin kesinlikleri apaçık ve tümüyle güvenilirdir”

- Matematiksel ispatlamalar basit ve az sayıda öncülden başlar. Bunlardan şüphe etmek olanaksızdır. Örneğin; **“İki nokta arasındaki en kısa mesafe düz bir çizgidir”**
- Mantıksal adımlarla tümdengelimsel bir ilerleme
- **Sonuç:** Basit ve apaçık adımların sonunda, öngörülmemiş ve şaşırtıcı buluşlar.

Temel Sorular

- Bu yöntem matematiksel olmayan bilgilere de uygulanabilir mi?
- Matematiğin dışında, doğruluğundan şüphe edilemez öncüller var mıdır?
- Matematiğe kesinliğini ve apaçıklığını veren şey, bilginin öteki alanlarına da uygulanabilir mi?

- Eğer uygulanabilirse, dünya hakkında kesin bilgiler elde etmenin yöntemine de ulaşılabilir.
- Doğruluğundan şüphe edilemez öncüller bulabilirsek, tümdengelimsel ve mantıksal çıkarsamalar yaparak, doğru sonuçlara ulaşabiliriz.
- **SORU-1:** Bu tür öncüller var mıdır?
- **SORU-2:** Matematik ve mantık dışında kesin olarak bilebileceğimiz bir şey var mı yok mu?

SORU-3: Ne bilebilirim?

AMAÇ: Doğruluğundan şüphe edilemez önermeler bulmak ve tümdengelimsel kanıtlamalarda öncül olarak kullanmak

YÖNTEM: Şüphe

Düşünce Evreleri

1. Doğrudan ve dolaysız deney.
2. Rüyalar
3. Kötü cin

SONUÇ: Bütün bu deneyimlerde bulunan benim. Demek ki, ben varım, yaşıyorum.

SONUÇ:

1. Kesin olan bir şey var: Bir şeyin doğruluğundan şüphe etmek.
2. Şüphe etmek düşünmektir. Düşünmekse var olmaktır.
3. Öyleyse var olduğum şüphesizdir.
4. ***Düşünüyorum, o halde varım.***
“Cogito ergo sum”
5. İlk bilgim bu sağlam bilgidir. Şimdi bütün öteki bilgileri bu bilgiden çıkarabilirim.

Katkısı

- **Rasyonalizm**: Duyulara dayanan bilginin, doğası gereği güvenilir olmadığını, bu dünyanın bilgisine ancak aklımızı kullanarak ulaşabileceğimizi savunan görüş.
- Modern bilimin yöntem anlayışının temelini attı:
 1. **Güvenilir olgulardan başlamak,**
 2. **Bu olgulara mantığı uygulamak**
 3. **Şüphe edilecek hiçbir şey kalmayıncaya kadar sorgulamak**

- İnsanın indirgenemez temel niteliği, akıl sahibi bir varlık olmasıdır.
- İnsan iki farklı tözden oluşur: Akıl ve madde (ruh ve beden).
- İnsan, kendisi dışında var olan, maddi nesnelere oluşan bir dünyayı deneyimleyen / gözlemleyen bir öznedir.

- **Doğa Filozofları:** “*Dünya neden oluşur?*”
- **Socrates:** “*Nasıl yaşamamız gerekir?*”
- **Descartes:** “*Ne bilebilirim?*” (kesinlik arayışı, bilgi kuramının temeli)

18. Yüzyıl Aydınlanma Felsefesi

17. yüzyılın ikinci yarısıyla, 19. yüzyılın
ilk çeyreği arası

Bilimsel keşifler ve felsefi eleştiri çağı

1. İnsan zihnini ve bireyin bilincini, bilginin ışığıyla aydınlatma
2. Aklı insan yaşamındaki mutlak yönetici ve yol gösterici yapma
3. Akla duyulan güven nedeniyle sadece dinsel değil, siyasi otoritelere de baş kaldırı
4. Laik bir dünya düzeni
5. Düşünce özgürlüğü ve hoşgörü ortamı

6. Sistemci felsefelerin yerini ; dil, kültür, toplum ve sosyal düzen konusundaki düşünceler almıştır
7. Sosyal ilerlemeyle bireycilięe önem verme, iyimserlik ve evrenselcilik düřünceleri egemen olmuřtur.

nemli Temsilcileri: Locke, Berkeley, Hume, Kant, Rousseau, Voltaire, Montesquieu, Hegel

Deneycilik (Empirizm) (Locke, Berkeley, Hume)

- Akılcılığa karşı bir tepki olarak ortaya çıktı.
- Dış dünyaya dair bir bilgi, yalnız duyular aracılığıyla bize ulaşabilir. Verilerin ilk kaynağı akıl değil, duyusal deneyimlerdir.
- Akıl ise, bu bilgiyi değerlendirir, düzenler, ondan çıkarımlarda bulunur ve başka şeylerle ilişkisini kurar.

Devrimci Fransız Düşünürleri (Voltaire, Diderot, Rousseau)

- Newton'cu bilim anlayışı ve deneycilerin liberal felsefesi
- **Hümanizm**: Dünya, sınırları doğa tarafından değil, ulusal sınırlar tarafından çizilen, insani bir dünyadır.
- Dünya Tanrı tarafından yaratılmıştır, fakat o artık insanların elindedir.
- Öyleyse dünya, insanın değerleri, tutkuları, umut ve korkularıyla belirlenen insani bir evrededir.
- İnsanın evrensel bir doğası vardır. Temel duygular, fikirler her yerde aynıdır. Ulusal, kültürel ve ırksal farklılıklar yapaydır.
- Aydınlanmanın sloganı: ***'İnsani olan hiçbir şey bana yabancı değildir'***

Akılcılık: İnsanın rasyonelliğine, doğuştan getirdiği aklına inanç.

- ** Akıl insana matematiğin en soyut, en karmaşık doğrularını anlama ve öğrendiği bu doğruları evrene uygulama olanağı vermiştir.
- ** Akıl insana, iyi planlanmış gözlem ve deneylere dayanarak, doğayla ilgili sorular sorup yanıtlama imkanı sağlamıştır.
- ** Öyleyse, bütün bir toplumun, aklın ışığında yeniden düzenlenmesi gerekir. Din bile, aklın süzgecinden geçirilmelidir.
- ** Dinin kendisi değil, fakat akıl yoluyla temellendirilemeyen batıl inançlar yok edilmelidir.

İyimserlik

- ** İnsan akıllı bir varlık olduğundan, rasyonel ilkeleri keşfetme ve evrendeki düzeni anlayabilme kapasitesine sahip bir varlıktır.
- ** Bundan dolayı, insan varlığı yalnızca kendisini değil, içinde yaşadığı toplumsal düzeni de geliştirip yetkinleştirebilir.

Evrensellik: İnsan doğasının evrenselliğine duyulan inanç.

** Herkes aynı akla sahip olduğundan, herkes aynı rasyonelliği sergilediğinden, uygun bir eğitim sürecinden geçmiş olan herkes aynı doğru sonuçlara ulaşmak durumundadır.

İlerlemecilik:

- ** Modern bilim, evrenin çok büyük, fakat oldukça basit ve düzenli bir mekanizma olduğunu ortaya çıkarmıştır.
- ** Bu düzenli evrenin bir parçası olan insan, içinde yaşadığı toplumu bu bilgi ışığında sonsuza dek geliştirebilir.
- ** Sınırsız ve sürekli bir ilerlemeyi engelleyecek hiçbir şey yoktur.

19. Yüzyıl Felsefesi

1. Siyasi ideolojilerin ortaya çıktığı dönem (liberalizm ile sosyalizmin çekiştiği bir ideolojiler çağı)
2. Sosyal ve siyasal sorunlara yönelme
3. Olgulara dayalı bilim anlayışı
4. Din ve geleneğe karşı olma
5. Yeni kültür ve insan tipi arayışlarına yönelme

Önemli Temsilcileri: Comte, Marx, Nietzsche, J.Dewey, Darwin, Schopenhauer, Schiller, Durkheim

20. Yüzyıl Felsefesi

- Modern toplumun bilim karşısındaki ikircikli tavrından,
- dile yönelik ilgiden,
- dünya savaşlarının yarattığı umutsuzluktan,
- toplumsal koşulların yarattığı güven bunalımı ve yabancılaşmadan etkilenmiş bir felsefedir.

1. 20. yüzyıl felsefesi insandan ve insanın inançlarından bağımsız olarak var olan bir nesnel dünyanın varoluşunu kabul eden bir felsefedir.
2. Nesnelliği yeniden yakalamaya çalışan çağdaş felsefe, aynı zamanda nesnel olarak var olan bir evrenin bilgisinin mümkün olduğunu savunur.

3. Mantık ve dil çözümlenmeleri (Frege, Russel, Wittgenstein)
4. 20. yüzyıl bilimi çerçevesinde, insan bilgisinin doğasına ilişkin radikal bir yeniden değerlendirme
5. Tanrı tarafından yaratıldığına ya da kendine özgü bir anlamı ve amacı olduğuna inanılmayan bir evrende, insanın durumunu anlama çabası (Varoluşçuluk, Post-modernizm)

Temel Konular

- Çağın siyasal olayları, kültürel ve teknolojik gelişmeler, bilimsel alandaki yeni sonuçlar,
- Bilime yönelik sorgulayıcı yaklaşımlar,
- aklın sorgulanması girişimleri,
- dile yönelik ilgi,
- özne kavramı üzerinde tartışmalar,
- yeni bir boyut kazanan bilgi sorunu,
- yabancılaşma ve iktidar sorunsalı

Önemli Akımlar

- Analitik Felsefe
- Yorumsamacılık
- Yapı-söküm
- Varoluşçuluk
- Mantıksal pozitivizm
- Nihilizm
- Fenomenoloji
- Yapısalcılık
- Eleştirel Teori

Kaynakça

M. Gökberk (1967) Felsefe Tarihi. Genişletilmiş 2. basım. Ankara Bilgi Yayınevi.

W. K. C. Guthrie , (2011), Yunan Felsefe Tarihi - Sokrates Öncesi İlk Filozoflar ve Pythagorasçılar. İstanbul: Kabalıcı.

T. Mengüşoğlu, (2000), Felsefeye Giriş.

Magee, B. (2004). Felsefenin Öyküsü. Ankara: Dost.

"Hilav, S. (1993). Felsefe Yazıları. İstanbul: YKY. "

Ferry, L. (2007). Gençler için Batı Felsefesi. İstanbul: Türkiye İş Bankası

Honer, S.M. ve Hunt, T.C. (1996). Felsefeye Çağrı. (çev.H. Ünder). Ankara: İmge.

"Guattari,F. ve Deleuze,G. (1993). Felsefe Nedir? (Çev. T.İlgaz). İstanbul: YKY. "

Warburton, N. (2008). Felsefeye Giriş. İstanbul: Paradigma.